

Міжнародна торгівля Візантії за часів Юстиніана

Час правління Юстиніана в історіографії визначають як час найвищого розквіту Візантійської імперії. Його дипломатичні зв'язки охоплювали величезний простір від Китаю та Індії до Атлантичного океану, від Внутрішньої Африки до причорноморських степів. Юстиніан вміло комбінував майстерну дипломатичну гру з влучними військовими ударами, які розширили межі імперії на захід. В ранньому середньовіччі, V–VII століття, економіка Візантії досягає свого апогею. Визначити причину піднесення можна, проаналізувавши торгівлю, визначивши особливості міжнародних відношень та з'ясувавши напрями торгових шляхів.

Історію торгівлі Візантійської імперії розкривають грецькі і латинські джерела. «Повний опис світу і народів» дозволяє охарактеризувати економіку і внутрішній обмін імперії та може бути доповнений відомостями про зовнішню торгівлю і зносини з країнами Сходу в IV і VI ст. Для історії візантійської торгівлі виняткове значення має книга Козьми Індикоплова «Християнська топографія», що одержала широке поширення в середньовіччя [5].

Наскільки великим був розмах зовнішньої торгівлі в Римській імперії і в ранній Візантії, свідчить список товарів, що зберігся в «Дигестах». Список був укладений в III столітті, але його наявність в законодавчих збірках Юстиніана свідчить про те, що він не втратив свого значення до часу його правління [4, с. 136]. «Дигести» та інші письмові джерела цього періоду дають можливість порівняти географічні пункти, з яких вивозилися ті чи інші товари або продукти.

Константинополь з V століття в Східній Римській імперії стає головним посередником між Заходом і Сходом. Морські шляхи були в безпеці, а сухопутні дороги всієї центральної області імперії перебували під повним контролем Константинополя. Торгові міста, розташовані на околицях імперії, були форпостами її політичного впливу [8]. Купці, які проникали до віддалених народів, приносили до Візантії відомості про них, з візантійськими товарами на варварів йшов візантійський вплив, завойовані території ставали джерелом

для вивезення товарів. Це сприяло розвитку торгівлі, яка була істотним чинником візантійської економіки. Суттєву роль мали зв'язки зі Сходом. Західна Європа знаходилась в несприятливих умовах розвитку самостійної економіки.

Список, наведений в «Дигестах», надає нам інформацію про товари, більшість яких індійські, наприклад, *ferrum Indicum* — індійське залізо, що не піддавалося корозії, *aroma Indicum* — індійські парфуми. Були також відомі *capilli Indici* — індійське волосся, *oria Indica* — індійський опіум. Прянощі і аромати — нард, мирра, різні види кориці (*cassiaturlana*, *xylocassia*, *cin-namomum*), кардамон. З Індії також вивозили і багато дорогоцінних каменів — діамант (*adamas*), сапфір (*saffirinus*), рубін (*hyacinthus*) [5, с. 245].

Перли (*margarita*) переважно виловлювали в Перській затоці. Перського походження було і хутро, наприклад *pelles Baby Iopicae*, відомі автору трактату «Повний опис світу».

Шовк, шовкові вироби та інший одяг вивозилися з Китаю, хоча і потрапляли у Візантію через персидську державу Сасанідів. М'яка шерсть (*marcorum lana*) скоріше за все могла бути привезена з Ірану. З Малої Азії йшли також м'ясо і метали [4, с. 168].

Смарагд (*smaragdus*) добувався в Африці. З Ефіопії на територію Візантії та Передньої Азії потрапляли раби: ефіопи та нубійці. Земля Сасу, південно-східна частина Сомалі, була багата на золото, тому тут можна також було зустріти візантійські каравани, що обмінювались товарами.

Щодо західного напрямку, відомо за відомостями Плінія, Іспанія була постачальником тонких льняних покривал (*velatinctacarbacea*) [1].

Константинополь був не тільки споживачем цих товарів, але також центром комісійної торгівлі та перепродажу [3]. Знаходячись в економічній залежності від Персії, Юстиніан шукав нові торгові шляхи з Китаєм та Індією.

Великим досягненням візантійців було відкриття секрету виготовлення шовку. Ченці-несторіанці таємно вивезли з Китаю кокони шовкового хробака [7, с. 326]. Це дозволило Візантії активно зайнятися експортом шовку та виробів з нього. Його імпортували до Єгипту, Болгарії та до Західної Європи. На виготовлення шовкових

тканин була встановлена державна монополія. Одяг з шовкових тканин, пофарбованих у пурпур, могли носити тільки члени імператорського будинку. Надзвичайною красою відзначалися вироби зі скла. Вишуканістю і тонким смаком вражали ювелірні вироби [3]. Імперія торгувала також знаряддями праці для ремесла, зброєю, продуктами сільського господарства.

Розвиток торгівельних зв'язків в ранньому середньовіччі не був віддзеркаленням соціальних відносин епохи. Перш за все необхідно мати на увазі, що навіть при наявності досить розвинених грошових відносин в ранній Візантії панувало натуральне господарство. Економічний уклад відповідав періоду переходу від рабовласництва до ранньофеодальної економіки. Домінуюча роль в історії перехідного періоду належить відносинам, пов'язаним з працею на землі та становищем категорій залежного населення, що було основною робочою силою [5, с. 258].

Таким чином, за правління Юстиніана, економіка Візантії збагатилась досвідом введення успішних дипломатичних відношень та вдалих військових кампаній. Розуміючи важливість торгівлі для економіки держави, імператор прикладав багато зусиль для її підтримки. З цією метою він активно боровся з піратами, будував дороги і навіть домогся розкриття секрету китайського шовку. Основним напрямком торгівлі Візантії у VI ст. був Схід — Індія, Персія, Китай. Завоювання нових територій також неабияк сприяло розвитку сфери економічного впливу Східної Римської імперії.

1. Васильев А. А. История Византийской империи. Т. 1 / Александр Александрович Васильев. — СПб: Алетейя, 2000. — 490 с.
2. Диль Ш. История Византийской империи / Шарль Диль. — Государственное издательство иностранной литературы. — 1948. — 167 с.
3. Литаврин Г. Г. Как жили византийцы / Геннадий Григорьевич Литаврин. — М.: Наука, 1974. — 190 с.
4. Пигулевская Н. В. Византия на путях в Индию / Нина Владимировна Пигулевская. — М.: Академия наук СССР, 1951. — 409 с.
5. Редин Е. К. Христианская топография Козьмы Индикоплова по греческим и русским спискам. Ч. 1 [исслед. Е. К. Редина; под ред. Д. В. Айналова]. — Посмерт. изд. — М.: Тип. Г. Лисснера и Д. Собко, 1916. — XV, 366 с., 33 л. ил.
6. Удальцова З. В. Италия и Византия в VI веке / Зинаида Владимировна Удальцова. — М.: Изд-во АН СССР, 1959. — 543 с.

7. Успенский Ф. И. История Византийской империи / Федор Иванович Успенский. — М.: Litres, 2017. — 1080 с.
8. Чекалова А. А. Константинополь в VI веке, Восстание Ника / Александра Алексеевна Чекалова. — М.: Наука, 1986. — 195 с.

Постолакi М. В.

Конфуціанська філософія в традиції корейського народу

Ідеологія конфуціанства, так само як традиції та вірування, пусти-ла свої коріння і сформувала світоглядні основи корейців. В порів-нянні з західною світоглядною філософською думкою східна люди-на приділяє більшу увагу своєму внутрішньому світу. Філософська традиція, світогляд та настанови корейського суспільства характери-зуються у напрямку двох понять: ієрархічність та патріархальність.

Ієрархічність виступає важливим показником у світогляді східної людини, що зовсім не сприймається культурою та світоглядом захід-ного суспільства. Для західної людини поняття ієрархічності розці-нюється як контроль над її інтересами або використання її в непра-вильних цілях. Лі Кю Тхе, корейський філософ та соціолог, який у сучасній Південній Кореї вважається одним із провідних авторите-тів з питань національного характеру та світогляду, пише: «Ієрар-хічність — спосіб існування корейців, а вихід їх з ієрархії ідентич-ний виходу з корейського суспільства» [1, с. 31]. Вплив, який чинить ієрархічність на життя сучасного східно-азійського суспільства, не можна розглядати однозначно. Ієрархічність і тісно пов'язаний з нею конформізм багато в чому сприяли корейському економічному диву, адже саме дисциплінованість робочої сили, готовність корей-ців без нарікання і суперечок виконувати накази, стали одним з чин-ників, який забезпечив політичну стабільність і високу виробничу дисципліну. Важливими критеріями східної ієрархічності виступа-ють вікові особливості: чим людина старша, тим більшою повагою вона користується. Другим, настільки ж традиційним критерієм за-лишається статеві приналежність: жінка за визначенням нижча за чоловіка, хоча на практиці дружина поділяє статус свого чоловіка. Третім фактором, що також враховується, є рівень освіти, а четвер-